

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

33. An famuli teneantur impedire eos, qui furantur suis Dominis? Et quid de famulo, cui custodia domus, pecorum, &c. aliarumque rerum Domini data est? Nota, quod in textu huius Resolutionis sunt multæ ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

Hoc tamen limitat esse verum Less. n. 57. quem sequitur Diana part. 2. tr. 5. Miscell. resol. 54. respectu confessorum, non vero extraneorum, quos non impediens peccat contra iustitiam, quamvis ei domus cura non sit commissa. At Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. controuers. 2. §. de iis qui tenentur ex officio obstarre, & alij absolute docent, famulum, cui domus cura non est commissa, non teneri restituere, siue fur sit domesticus, & conseruus, siue extraneus. Idem videtur sentire Bonac. sup. n. 7. & Diana part. 2. trall. 6. Miscell. resol. 58. Quod videtur verius, quia famulus eo ipso, quo alteri famulatur, non tenetur res domini custodire ex iustitia, nisi ad id se speciali officio obligauerit. Ita Trullench, cui de §. ad me addit etiam me citato Machadam tom. 2. lib. 6. part. 2. trall. 11. docum. 2. n. 2.

RESOL. XXXII.

An famulus teneatur ad restitutionem si non manifestet Domino alios famulos res ex aliqua domus officina sepius furari? Et quid de famulo, cui cura penus custodienda demandata est? Et quid est dicendum, si fures extranei domum ingrediuntur, & famulus eos videt, an teneatur ad reuelandam, si aliter malum impedire non potest? Et an dicitur famulus teneatur restituere si ab alio famulo furante accepit aliquid, si clamat, vel indicet furum eius Domino, nisi pars accepta sit furti? Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 58.

§. 1. Hic casus frequenter accidit, & ad illum sic respondet Laym. in Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tr. 2. c. 5. n. 7. si duo eiuſdem familiae famuli sint, quorum vni cura penus custodiendae demandata est, alteri non est, et si vterque ex lege charitatis furta impedire debeat, si facile, & sine suo incommodo possit, ex iustitia tamen ferme is solum, qui curam penus gerit, quare solus etiam ad restitutionem obligatur. Ita ille, & ante illum Nauar. c. 14. n. 7. Lessius lib. 2. c. 1. §. lib. 10. n. 74. & alij. 2. Notandum est tamen quod Petrus Nauarra de reſ. lib. 3. c. 1. n. 224. limitat hanc sententiam, nisi fures extranei in domum ingrediuntur, nam, tali casu putat ex iustitia quemlibet famulum obligari ad reuelandum, si aliter malum impediti non possit; cuiusque etenim famulo eo ipso quod domesticus est, custodia domus aliquo modo incumbit, vt ab extraneorum iniuriis defendat. 3. Sed quaeret aliquis, an dicitis famulus teneatur restituere, si ab alio famulo furante accepit aliquid, si clamat, vel indicet furtum eius domino? Respondeo negatiue, nisi res accepta sit pars furti. Ita Sotus de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. Nauar. c. 17. n. 21. & alij. 4. Verum huic doctrinae recte Nauarra vbi supra n. 132. & Lessius n. 68. adhibent limitationem, vt non procedat, si accipiens sua pollicitatione expressa, vel tacita furem animosorem reddit, qui alioquin absteritus esset, nam in tali casu tenebitur de illato damno tanquam participans.

RESOL. XXXIII.

An famuli teneantur impedire eos, qui furantur a suis Dominis? Et quid de famulo, cui custodia domus, pecorum, &c. aliarumque rerum Domini data est? Nota, quod in textu huius Resoluitiois sunt multa alia difficultates, quas hic breuis titulus comprehendere, & explicare non potest, nisi nimis longum sit, pro diuersis

aliis furis, & restitutionibus factis vel faciendis ab aliis specialibus personis distincto a latronibus, quae pro suis obligationibus aliquando ad restitutionem obligantur, &c. Ex part. 1. 1. tr. 6. & Misc. 6. Ref. 6.

§. 1. Affirmatiue responder Pontius in curs. theol. disp. 5. 2. q. 9. concl. 2. n. 61. & hoc non solum de illis, quibus specialiter cura custodiendorum bonorum illorum commissa est, de quibus non est ratio dubitandi; sed etiam de aliis, nam quamvis illa cura specialiter ipsis non sit commissa; tamen ex ratione sui status in genere videtur eos obligari, vt ad impediendum, nec potest esse dubium, quin illa sit voluntas domini, cui in hoc obtemperare debent. Nec scio, cur aliqui eximant famulum ab hac obligatione respectiue ad alium famulum domesticum, quasi non teneretur impedire ipsius etiam furtum, nisi quatenus possit formare iudicium quod non acciperet aliquid, nisi id, ad quod haberet licentiam vel expressam, vel interpretatiuam. Ita Pontius.

2. Sed quoad hoc vltimum communis sententia est in contrarium, quam tenet Lessius, lib. 2. c. 17. dub. 10. n. 73. Molina disp. 73. n. 2. Layman lib. 3. sect. 5. trall. 2. c. 5. n. 5. Cardin. Lugo de iust. tom. 2. disp. 19. sect. 3. n. 105. Ioannes Vvigers de iust. tr. 3. c. 2. dub. 6. nu. 51. & communiter. Dico igitur, famulum qui videt aliquem furari ex rebus Domini, & non impedit, non teneri ad restitutionem, quando furtum ab alio famulo domestico fieri videt, nisi si cura & custodia speciali munere commissa sit: vnde teneretur etiam famulus quando ei datur clauis ad extrahendum aliquid de aliquo loco, quia pro tunc custodia eius loci demandatur. Tenetur etiam, qui curam penus habent, vel ad custodiam, & vigilantiam supra res domesticas, vel familiarum praesciuntur.

3. Quoad alteram vero partem libenter assentior sententiae Patris Pontij, licet etiam quod quando famulus communis, cui peculiariter custodia, aut cura demandata non est, videt non a domestico, sed ab extraneo furtum de rebus domesticis fieri, non teneri etiam ad restitutionem, licet non impediatur, aut manifestet; videtur clare docere Molina loco cit. dicit enim, quando vnus famulus videret alterum famulum, aut quemvis alium accipere aliquid de rebus, quatum cura aut custodia, aut defensio nullo modo esset ei commissa, ac taceret, non teneretur id restituere. Cui consentire videtur Rebellus 1. par. de obligatione Iustitia. l. 2. q. 14. sect. 8. n. 62. dum solum dixit, teneri ad restitutionem famulos quibus custodia domus, pecorum, aliarumque rerum demandata est, & cum cui traditur clauis ad pecuniam, vel aliud detrahendum ab aliquo loco, si inde aliquid furari permittat. De aliis vero seruis, vel famulis nihil eiusmodi dicit. Clarius id docet Azorius, 10. 3. l. 8. c. 13. de locato, & conductos, questio 8. & Bonac. disp. prima de restitutione, q. 2. punct. 7. Alij dicunt tunc teneri famulum ad restitutionem, cum quibus, vt visum est sentit Pontius, & etiam ego, & idem docet Petrus Nauarra lib. 3. de restitutione, c. 1. n. 224. Lessius, c. 13. num. 75. cum Soto l. 4. de Iustitia, q. 7. art. 3. quia aliqua domus custodia eis videtur commissa, licet non cum speciali vigilantia, & ita videtur habere communis hominum sensus. Vnde infero, Primò idem esse si famulus videret alium famulum ex rebus domesticis congregare, vt noctu cum illis fugiat; quia iam tunc esset quasi furtum ab externis factum. Infero secundò, idem dicendum si famulus dum dominum extra domum committat, videret furem Domino crumenam furari, quia famuli sunt tunc quasi custodes domini, vt eum defendant. Et haec omnia docet Eminentissimus Lugo vbi supra.

4. Sed si aliquis hic quaerat, an si latro det alicui aliquid ne ipsius latrocinium impediatur clamando aut aliter

Sup. conten- to in hac, & duobus §§. seqq. supra in Ref. 31. & 32. §. 1. & 2. & infra in Ref. seq. §. 2. prope finem, v. nec famulus, & in Ref. 1. post seq. 3. Notandum, a lin. 6. & vers. Hinc notat.

Sup. hoc fure extraneo, in Ref. 1. not. praeterita in fine, & in Ref. 2. §. 2. & in 3. in eodem §. & vers. & in Ref. 4. in eodem vers.

Sup. hoc in ref. praeterita §. penult. & aliter

aliter manifestando, vtrum hic tenebitur ad damni reparationem? Dominicus Soto l. 4. ar. 3. simpliciter asserit, eum non teneri, nisi fortassis id quod latro dedit, sit pars furti; hanc enim tenebitur restituere ratio rei acceptae. Fundamentum esse potest, quia non idcirco videtur, quis magis obligari ad impedimentum, quia accepit pretium vt non impediat; nam accipiendi pretium non videtur iniuriam facere illi, quem latro parat inuadere, Nihilominus contrarium est verum, & ita docet Petrus Navarra cit. lib. 3. c. 4. n. 132. Lessius lib. 2. cap. 13. dub. 10. Rationem indicat Petrus Navarra sequi, tunc non tantum est quaedam non impedio, sed etiam quaedam veluti positina cooperatio, quatenus scilicet sic paciscendo cum latrone, animat eundem, securioremque facit; sine quo pacto, aut non fecisset, aut tam liberè, & audacter fecisset; vnde positivè suo modo in factum influit, & coque nomine venit meritò ad restitutionem obligandus.

5. Et notent hic Confessarij, quod omnes qui ex officio obligantur impedire damna aliorum, si ex culpa graui negligant, tenentur ad restitutionem, & reparationem damnorum. Est communis doctrina. Hinc inferitur primò, Principes, Magistratus, Praetores, Duces belli teneri ad restitutionem, si omittant impedire furta, iniusta monopolia, latrocinia, & similia mala, quando ea impedire in ipsorum est potestate; quia ratione officij ex iustitia ad illa impedienda tenentur, tanquam ad hoc assumpti, & conducti; idèò namque stipendiò à Repub. accipiunt, & honores eis deferuntur. Inferitur secundò, idem dicendum esse omnibus illis, qui per modum contractus ad aliquam rerum custodiam sese obligantur, stipendium ea de causa promerentes; quia lege iustitiae tenentur hi custodiam praestare: quam si hanc negligant, tenentur de damno secuto, siue ab hominibus inferatur, vt à furibus, siue ab animalibus Syluestribus, quae coecere & abigere debuissent. Sic tenentur custodes hortorum, vinearum, sylvarum, & stagnorum, si ex ipsorum negligentia damna inferantur: non tamen tenebantur custodes sylvarum communis, si permittant iis auferre ligna, quibus iniuste id fuerat prohibitum, vt habet Petrus Navarra l. 3. cap. 4. n. 142. Quod si verò eiusmodi custodes, pretio accepto, permittant alios auferre ligna, vel res suae custodiae commissas, obligantur tunc ad restitutionem etiam ante illos, qui res abstulerunt; quia censentur illi tum principales auctores damni, quia quodammodò quasi vendunt res alienas, idque siue pretium exegerint, siue oblatum acceperint. Inferitur, Tertio, etiam Tutores, & Curatores ad restitutionem teneri, qui negligunt impedire damna pupillorum, aut minorum, vt notat de Grassis l. 2. c. 26. n. 27. Navarra, c. 17. n. 21. & alij. Ratio est, quia ex iustitia ad hoc obligantur, quamuis enim stipendia non recipiant, nihilominus lege iustitiae tenentur. Nam potestas publica potest hanc obligationem eis imponere, & iuxta communem sensum habetur imposita. Vide Vvigers vbi supra hæc omnia rationibus confirmantem.

Sup. hoc infra in Ref. 35. & in aliis eius primæ not. & in §. not. præterita.

Sup. his infra in Ref. 35. 2. ante principium, & mediū, vers. Et tuoc & etiam Curator.

RESOL. XXXIV.

An qui potuit absque proprio incommodo impedire damnum & non impedit, teneatur ad restitutionem? Et docetur omnes, & solos qui ex iustitia, & ratione officij, & contractus tenentur damna impedire, & si desinant culpabiliter impedire culpa lata teneri ad restitutionem damni non impediti; pro quibus multa, & diuersa persona, & casus assignantur in textu huius Res. pro supra dicta obligatione. Sed queritur etiam, an illi, quibus ex officio incumbit, teneantur cum periculo mortis loqui, obflare, ac mani-

festare? Et an Miles fugiens à bello Maurorum, & extrorsum torquem auream ab alio Christiano demortuo in acie, teneatur eam restituere heredibus? Et an licitum sit Christianis emere à Turcis vel Tartis Hereticorum res furto ablatas? Et e contra an qui extrahunt à Piratis naves omnesque mercibus à Catholicis captas; teneatur eas Domino restituere, vel heredibus eorum, aut pauperibus; &c. Et late alia difficultas in §. vlt. huius Res. proponitur pro custodibus ciuitatis, &c. & quid quomodo, & quando verò teneantur ad restitutionem: Ex part. 1. l. 1. u. 6. & Misc. 6. Ref. 18.

§. 1. **A**ffirmatiuè respondet Caietanus, in Summa verb. Restitutio; docet enim, eum qui occurrente necessitate potuit absque proprio incommodo impedire damnum, & non impedit, teneri ad restitutionem damni sequuti; quia tunc non impediens est causa voluntaria, quamuis tantum negatiua, & indirecta damni sequuti. Hinc doctrina conuenit Angelus verb. furum, n. 26. quando non impediens delinquit ex prauo animo.

2. Mihi verò placet contraria sententia, quia ille, vt supponimus non tenetur ex iustitia, quia non tenetur ex officio, nec ex contractu, sed si aliquando tenetur, tantum tenetur ex charitate, vel potius ex misericordia erga proximum: ergo non tenetur ad restitutionem damni sequuti, quia obligatio restituendi damnum, orta ex delicto, tantum oritur ex violatione iustitiae non ex violatione charitatis nec misericordiae. Dicendum est igitur, omnes, & solos qui ex iustitia ratione officij, vel contractus tenentur damna impedire in fauorem damnificati, & culpabiliter culpa lata, & in nostra sententia etiam culpa Theologica, delinunt impedire, teneri ad restitutionem damni non impediti. Vnde debitor tenetur ad restituendum creditori damnum, quod ei sequitur ex eo quod ei culpabiliter dicto modo omittit soluere. Et superior, v. g. gubernator culpabiliter non impediens furta, & alia damna, quae suis subditis eueniunt, tenetur ad restitutionem eorum damnorum. Et Tutor, & etiam Curator tenetur ad restituenda damna quae culpabiliter non impedit Pupillo, & minori; & custos vinearum, hortorum, saltuum, & stagnorum, tenentur ad restituendum dominis dictarum rerum damna, quae culpabiliter omittit impedire, quia omnes prædicti tenentur ex iustitia, vel ratione officij, vel ratione contractus dicta damna in fauorem damnificati, & non tamen tenentur ad solutionem pecnae quam delinquens soluisset si denunciatus fuisset; quia non tenentur ad denunciationem, vt pena ipsa damnificati locupletentur, sed ne damnificentur, & ob id tantum tenentur ad restitutionem damni, & non ad restitutionem pecnae. Vnde custos non tenentur ad restitutionem mercium, quarum Princeps, aut exactor, vt bigalium acquisiuisset si delinquens fuisset denunciatus, sed ad summum tenetur ad restitutionem pretij quod soluendum erat à mercatore pro reuendendis mercibus; & iudex non condemnans delinquentem applicatione bonorum ipsi filco non tenetur ea filco restituere, quia custos nō tenetur ad eam denunciationem ad locupletandū Principem, nec exactorem mercibus illis; & iudex non tenetur ad eam condemnationem faciendam ad locupletandam filcom, nec confessorius omittens monere penitentem ad restitutionem tenetur ad eam restitutionem; qui confessus non tenetur ad eam monitionem ex iustitia in fauorem eorum quibus restitutio debet fieri, sed ex Religione in fauorem perfectionis Sacramenti Penitentiae; & ad summum etiam ex iustitia in fauorem penitentiam in bonum spirituale ipsorum, nec famulus cui non est specialiter commissa custodia rerū heri sui, tenetur ad restituendum.

COOP
IN IO
TO VI VII
EL III